

Evaluacijski izvještaj - Volonteri programa “Stariji brat, starija sestra”

U nastavku ćemo prikazati profil uključenih volontera i opis njihovog iskustva u toku rada sa djecom i volontiranja u programu “Stariji brat, starija sestra” u toku 2022/2023 programskog ciklusa.

Profil volontera

U toku programskog 2022/2023 bilo je uključeno ukupno 176 volontera od čega je njih 150 popunilo upitnike:

- 132 djevojke (88 %)
- 18 muškaraca (12 %)

Prema odgovorima volontera koji su ispunili evaluaciju, u program su bili uključeni kroz volonterski angažman u sljedećim nevladinim organizacijama:

Organizacija	Broj volontera
Udruženje za prevenciju ovisnosti NARKONE, Sarajevo	33 (21.7%)
Udruženje za pomoć djeci i omladini sa posebnim potrebama Tračak nade, Foča;	24 (15.8%)
Centar za psihološku podršku <i>Sensus</i> , Mostar	25 (16.4%)
Fondacija Muharem Berbić, Sarajevo i Visoko	11 (7.2%)
UG Nova generacija, Banja Luka	17 (11.2%)
Centar za edukaciju mladih, Travnik	9 (5.9%)
Udruženje <i>Naša djeca</i> , Zenica	6 (3.9%)
Udruženje <i>CEZAR</i> , Srbac	8 (5.3%)
Zemlja djece u BiH, Tuzla	9 (5.9%)
Centar za djecu, mlade i porodicu, Laktaši	8 (5.3%)

Kad se radi o nivo obrazovanja, trenutni volonteri se nalaze na sljedećem nivou:

- studenti prvog ciklusa studija: 80 volontera (52.6%)
- studenti drugog ciklusa studija: 15 volontera (9.9%)
- diploma srednje škole: 55 volontera (36.6%)

Prosječni broj godina volontera je 22.5 godine.

Najveći broj volontera (N = 92; 60.5%) je uključen na jedan od humanističkih fakulteta (Psihologija, Socijalni rad, Defektologija, i sl). Zatim, na drugom mjestu su studenti društvenih nauka (N = 18; 11.8%), a na trećem mjestu studenti zdravstvenih nauka (N = 14; 9.3%).

Najveći broj volontera upravo i čine studenti (110; 72.4%), a zatim zaposlene (32; 21.1%) i nezaposlene osobe (8; 5.33%).

Kad se radi o volonterskom iskustvu u programu “Stariji brat, starija sestra”, podaci su sljedeći:

- volonteri početnici - 96 volontera (64 %)
- jedna godina volonterskog iskustva - 42 volontera (28 %)
- dvije godine volonterskog iskustva - 5 volontera (3.33%)
- tri godine volonterskog iskustva - 3 volontera (2 %)
- četiri godine volonterskog iskustva - 4 volontera (2.67%)

Odnos djece i volontera

- Većina volontera (129) na početku ciklusa nisu smatrali da je spol djeteta važan za njihov odnos. Na kraju, samo 77 volontera je imalo dijete istog spola.
- Također, za 159 volontera nije bilo važno da dijete bude istog spola ili nacionalnosti kao oni, dok je 9 volontera navelo da im je to samo donekle važno.
- 74 volontera su smatrala da im je važno da se sa djecom druže svake sedmice, a za 12 volontera to nije bio važan kriterij odnosa. Na kraju programskog ciklusa, 67 volontera je izjavilo da su se svake sedmice družili sa djetetom.
- 132 volontera su na početku ciklusa smatrala da je uglavnom ili vrlo važno da svako druženje sa djetetom traje minimalno dva sata. Za 6 volontera to uopšte nije bilo važno. Na kraju programskog ciklusa, 138 volontera je izjavilo da su njihova druženja sa volonterom trajala minimalno dva sata.
- Kad se radi o ostalim kriterijima, skoro svi volonteri su izjavili da im je uglavnom ili vrlo važno da mogu organizovati zanimljiva druženja, da im se djeca povjeravaju, da zajedno rade zadaće, da ispunjavaju obećanja, da pohvale djecu i da im pomognu da se bolje izražavaju u vezi sa svojim osjećajima i mislima. Na kraju programskog ciklusa, rezultati su pokazali sljedeće:
 - 144 volontera su zadovoljna kvalitetom i zanimljivošću druženja
 - 119 volontera je imalo djecu koja su davala prijedloge za mjesta koja treba posjetiti
 - 94 volontera su izjavila da su im se djeca uglavnom povjeravala kad su imali neki problem, a 135 volontera je čuvalo lične tajne djece
 - 147 volontera smatra da je ispunilo sva obećanja djetetu
 - 148 volontera smatra da je pohvalilo dijete svaki put kad je uradilo nešto dobro
 - 145 volontera se trudilo pomoći djetetu da razgovara o svojim razmišljanjima i osjećajima

- 113 volontera smatra da je uspješno pomoci djetetu u pronalasku novog prijatelja
- 145 volontera smatra da je dijete moglo izraziti svoje neslaganje u prisustvu volontera
- 134 volontera smatraju da su uspostavili blizak i povjerljiv odnos sa djetetom - 106 volontera je sigurno da ga je dijete u potpunosti prihvatilo
- 39 volontera smatra da su djeca sa kojima su bili imali ozbiljnije probleme sa kojima se njima kao volonterima bilo teško nositi

Oblasti razvoja djece

Na početku ciklusa, volonteri su smatrali da mogu pomoci djeci u unapređenju određenih oblasti života. Od 164 volontera, velika većina je osjećala samopouzdanje da mogu pomoci djeci u sljedećim razvojnim ciljevima:

- da djeca budu sigurnija u sebe i da imaju bolju sliku o sebi - samo dva volontera nisu vjerovala da to mogu postići. Na kraju programskog ciklusa, 11 volontera nije bilo zadovoljno svojim radom na ovom zadatku.
- da bolje upravljaju svojim emocijama - 10 volontera nije vjerovalo u svoje sposobnosti. Na kraju ciklusa, 21 volonter nije bio zadovoljan svojim postignućem na ovom razvojnom zadatku.
- da kvalitetnije provode svoje slobodno vrijeme - 2 volontera nisu vjerovala u svoje sposobnosti. Na kraju programskog ciklusa, 17 volontera smatra da su mogli ponuditi više sadržaja u slobodnom vremenu.
- da budu otvoreniji i komunikativniji - 9 volontera nisu vjerovali u svoje sposobnosti. Na kraju programskog ciklusa, 14 volontera nije bilo zadovoljno svojim postignućem na ovom zadatku.
- pomoć u posjeti novih mjesta - 22 volontera nisu smatrala da to mogu osigurati. Na kraju programskog ciklusa, 45 volontera nisu bili zadovoljni svojim radom na ovom zadatku.
- pomoć u usvajanju životnih vještina i poželjnih ponašanja - 10 volontera je izjavilo da to ne može uraditi. Na kraju programskog ciklusa, 33 volontera nisu bila zadovoljna svojim postignućem na ovom zadatku.
- istovremeno, veliki broj volontera (126) je izjavilo da se dijete ipak ni u čemu neće promijeniti ili da su male šanse da se to desi. Optimizam u promjene djece je pokazalo 38 volontera. Na kraju programskog ciklusa, 84 volontera su izjavila da se dijete ni u čemu nije promijenilo.

Iz gore navedenih podataka, možemo vidjeti da je na početku programskog ciklusa manji broj volontera bio skeptičan oko svojih mogućnosti. Na kraju programskog ciklusa, broj volontera koji smatra da su mogli bolje je veći. Ovaj zaključak može ukazivati da su volonteri kroz programski ciklus osvijestili više izazova, postali više samokritični i oprezniji u svojim obećanjima i ciljevima.

Uvjerenja i stavovi o djeci u riziku

U nastavku ćemo analizirati stavove volontera o djeci u riziku na početku i kraju programskog ciklusa.

- Da li loša iskustva koja su djeca preživjela ostavljaju trajno negativne posljedice? Na početku ciklusa 97 volontera se uglavnom ili snažno slagalo sa tom tvrdnjom. 67 volontera je imalo suprotan stav. Na kraju programskog ciklusa, 73 volontera su se prilično slagalo sa ovom tvrdnjom, što predstavlja pad i pozitivniji stav u odnosu na početak programskog ciklusa.
- Iako se volonter trudi pomoći djetetu, malo toga se može promijeniti? Na početku ciklusa sa ovom tvrdnjom se slagalo samo 12 volontera, a na kraju programskog ciklusa 14 volontera. Ovo može ukazivati na to da volonteri dobrobit djeteta više gledaju u kontekstu eksternih faktora u kojima se dijete nalazi.
- Može li volonter potaknuti dijete da promjeni neko neprihvatljivo ponašanje? Na početku ciklusa, 154 volontera su smatrala da mogu, a osam volontera je imalo suprotan stav. Na kraju programskog ciklusa, 16 volontera je smatralo da ne mogu potaknuti dijete na promijeni određeno neprihvatljivo ponašanje.
- Da li dijete koje je mirno i poslušno nema nikakvih poteškoća? Na početku ciklusa, sa ovom tvrdnjom se slagalo samo 7 volontera. Isti rezultat je ostao i na kraju programskog ciklusa.
- Na početku ciklusa, 34 volontera nisu smatrala da mogu razumjeti motive onih osoba čija ponašanja ujedno smatraju i neprihvatljivima. Ostali su smatrali da imaju visoko razumijevanje motiva čak i ako neko ponašanje smatraju neprihvatljivim. Na kraju programskog ciklusa, ovaj broj se smanjio na dva volontera.
- Može li mentorstvo nekad biti i štetno? Na početku ciklusa, 43 volontera su smatrala da ponekad ipak može biti štetno. Na kraju programskog ciklusa, ovaj stav su zadržali 10 volontera.
- Ima li rad sa djecom efekta ako ne radi na otklanjanju problema u porodici i okruženju? Na početku ciklusa, 82 volontera se slagalo sa ovim stavom i 82 volontera se nisu slagala. Na kraju programskog ciklusa, 28 volontera je smatralo da rad sa djecom nema efekta ako se ne radi na eliminisanju problema u porodici. Ovaj rezultat ukazuje da su volonteri kroz programsko ciklus ipak uvidjeli važnost svakog pojedinačnog protektivnog faktora, bez obzira na okolnosti u kojima se dijete nalazi.
- Da li je sažaljenje drugih štetno ponašanje? Na početku ciklusa, samo 12 volontera je smatralo da nije. Isti rezultat je ostao i na kraju programskog ciklusa.
- Treba li se volonter u svom radu fokusirati na promjenu štetnih ponašanja? Na početku ciklusa, samo 29 volontera je smatralo da to ne mora biti fokus odnosa. Na kraju programskog ciklusa, 40 volontera su smatrali da se ne njihov odnos ne mora isključivo bazirati na promjeni štetnih ponašanja.
- Da li je volonter/ka neuspješan ako njegovo “dijete” nema vidljivu pozitivnu promjenu u ponašanju? Na početku ciklusa, samo 13 volontera je smatralo da je taj

kriterij ispravan. Na kraju programskog ciklusa, sa ovom tvrdnjom se slagalo samo 5 volontera, doku su ostali smatrali da taj kriterij nije relevantan za uspješnost volontera.

- Je li volonter licemjerman ako skriva od djeteta da konzumira cigarete? Na početku ciklusa, 43 volontera su to smatrala licemjernim ponašanjem. Na kraju programskog ciklusa, to je bilo 40 volontera.
- Zna li volonter bolje od samog djeteta šta je dobro za dijete? Na početku ciklusa, manjina od 53 volontera je podupiralo stav da volonter zna bolje šta je dobro za dijete. Na kraju programskog ciklusa, taj stav je zadržao 41 volonter.
- Treba li volonter biti popustljiv prema djetetu i pružiti mu sve ono što ranije nije imalo priliku doživjeti? Na početku ciklusa, 49 volontera je podržavalo popustljivi stav bez obzira na sve. Rezultati pokazuju da je taj stav na kraju programskog ciklusa imao 41 volonter.
- Je li “bezuslovno prihvatanje” ključno za popravak dječjeg ponašanja? Na početku ciklusa, 99 volontera je podupiralo ovaj stav, a suprotno razmišljanje je imalo 65 volontera. Rezultati pokazuju da je na kraju programskog ciklusa 87 volontera smatralo da je bezuslovno prihvatanje ključno za promjenu u dječjem ponašanju.

Ko ima najveću odgovornost za kvalitet druženja sa djetetom?

Na početku ciklusa, volonteri su imali stav da je hijerarhija

- 141 (86%) volontera su smatrali da volonteri imaju najveću odgovornost
- 10 (6.1%) volontera su smatrali da je to odgovornost stručnog saradnika/koordinatora
- 9 (5.5%) volontera je smatralo da je to odgovornost roditelja
- 5 (2.4%) volontera je smatralo da je to odgovornost djeteta

Rezultati pokazuju da su na kraju programskog ciklusa volonteri imali sličan stav o hijerarhiji odgovornosti. Jedina razlika je što su veću odgovornost za kvalitet druženja dali roditeljima (14; 9.2%) u odnosu na stručne saradnike/koordinatore projekta (7; 4.6%).

I dalje su najveću odgovornost pripisali volonterima, a najmanju djeci.

Lične vrijednosti i motivacija volontera

Kao primarnu motivaciju da sudjeluju u projektu, volonteri su naveli sljedeće motive:

Motivacija	Broj volontera
Pomaganje djetetu u riziku	55 (33.5%)
Iskustvo rada sa djecom	42 (25.6%)
Osjećaj zadovoljstva zbog dobrog djela	26 (15.9%)
Razvijanje vještine i lično napredovanje	23 (14%)
Potreba za novim i zabavnim iskustvom	13 (7.9%)
Kvalitetno korištenje slobodnog vremena	5 (3%)

Kao razloge da ostanu dio programa, na početku ciklusa volonteri su naveli sljedeće:

Razlog za ostanak u projektu	Broj volontera
Vidljive promjene u ponašanju i funkcioniranju djeteta tokom druženja	62 (37.8%)
Učenje i razvijanje ličnih i profesionalnih vještina	41 (25%)
Odgovornost prema angažmanu u projektu	26 (15.9%)
Jasno ispoljena želja djeteta da se druži sa mnom	20 (12.2%)
Saopćenje drugih da sam značajan za dijete	9 (5.5%)
Upoznavanje drugih ljudi i prilika da se družim i zabavim	6 (3.7%)

Kad se radi o kvalitetama za rad sa djecom, volonteri su imali sljedeće stavove na početku i kraju ciklusa:

- 5 volontera je na početku ciklusa smatralo da ne mogu biti dobar uzor djeci. Na kraju ciklusa, to su bila 4 volontera, dok su ostali u obje vremenske tačke imali pozitivno samopoimanje ove osobine.
- 2 volontera su na početku ciklusa smatrala da nemaju dovoljno strpljenja za rad sa djecom, a na kraju ciklusa to su mislili 6 volontera. Ostali su u obje vremenske imali pozitivno poimanje ove vještine.
- 5 volontera na početku nije mislilo da dobro razumije djecu. Na kraju ciklusa, to je bilo 7 volontera. Ostali su obje vremenske tačke bili zadovoljni razinom svojih vještina.

Samoprocjena vještina i osobina volontera

Samoprocjena volonterskih vještina i osobina na početku i kraju programskog ciklusa je prikazana u narednoj tabeli:

Osobina/vještina	Na početku programskog ciklusa		Na kraju programskog ciklusa	
	Posjedujem u većoj mjeri (br.volontera)	Posjedujem u manjoj mjeri (br. volontera)	Posjedujem u većoj mjeri (br. volontera)	Posjedujem u manjoj mjeri (br. volontera)
Sposobnost prihvatanja povratnih informacija	157	7	147	17
Sposobnost davanja povratnih informacija	154	10	149	15
Postavljanje zdravih granica	150	14	147	17
Duhovitost/smisao za humor	154	10	137	27
Tolerancija na ambivalenciju	145	19	135	29
Autentičnost	158	6	145	19
Tolerancija na frustraciju	150	14	110	54
Nenametljivost	95	69	140	24
Istinski interes nasuprot formalizmu	157	7	145	19
Osjetljivost/senzitivnost	131	33	125	39
Stidljivost/povučenost	50	114	56	108
Radoznalost	146	18	135	29
Samosvjesnost	156	8	147	17
Vještina upravljanja konfliktima	149	15	144	20
Usmjerenost na dobrobit drugih	156	8	147	17
Empatija	157	7	146	18
Fleksibilnost	157	7	144	20
Upravljanje emocijama	151	13	146	18
Dosada i nedostatak interesovanja	8	156	9	155

Iako nema statistički značajnih razlika u promjeni osobina, iz tabele možemo vidjeti da se broj volontera koji smatraju da u većoj mjeri posjeduju većinu gore navedenih pozitivnih osobina se smanjio na kraju ciklusa. Ovaj trend može ukazivati da su volonteri na kraju programskog ciklusa postali više samokritični i da su osvijestili prostor za daljnji razvoj navedenih osobina.

Kad se radi o programskoj podršci, u obje vremenske tačke, svi volonteri su označili da su im svi oblici programske podrške vrlo važni, a posebno su istaknuli korisnost uvodne edukacije za rad sa djecom, dobra pripremljenost i jasna uloga.

Preporuke i dodatni komentari volontera u završnoj evaluaciji:

- Rad sa djecom u projektu bi trebao pratiti i pružanje podrške roditeljima (edukacije i savjetodavna podrška).
- Potrebno je dodatno raditi na tome da stručni saradnici razumiju ulogu volontera.
- Uvesti još više grupnih druženja.
- Povećati budžet predviđen za pojedinačna druženja.
- Proširiti program i na stariju djecu - do 18. godine.

Dodatna preporuka za evaluacije narednih programskih ciklusa jeste da se unaprijedi faza prikupljanja podataka, a posebno razumijevanje djece i volontera o značaju davanja što pouzdanijih povratnih informacija.

*Obrada rezultata i izvještaj pripremila:
Melvisa Kovač, MA psihologije*

Sarajevo, August 2023

